

УДК 351/354

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-2\(27\)-2](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-2(27)-2)

Іванова Олена Василівна,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 29000, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8, e-mail: ivanovahuup@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0682-5607>

Ivanova Olena Vasylivna,

Postgraduate Student at the Department of Public Administration, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, Ukraine, 29000, Khmelnytskyi, Heroiv Maidanu str., 8, e-mail: ivanovahuup@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0682-5607>

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ

Анотація. Обрана проблема є недостатньо дослідженою в контексті останніх здійснених змін у нормативно-правовому функціонуванні механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні, тому доцільно акцентувати увагу на наявних проблемах та обумовити доцільні заходи для їх вирішення. Автором систематизовано матеріали за останні роки для формування цілісної картини обраної проблематики. **Мета статті** – продемонструвати зміни, які необхідні для формування ефективних механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні в зв'язку з змінами у нормативно-правових документах, які регламентують сферу фізичної культури і спорту в Україні. **Методологія.** Для розв'язання поставлених завдань дослідження використовувався комплекс таких теоретичних методів, як аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація літературних джерел за темою дослідження. Це дало змогу з'ясувати проблемне поле дослідження механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні у сучасних умовах. **Наукова новизна** полягає у наявності оригінального дослідницького матеріалу у контексті проведеного дослідження. У роботі вперше акцентовано увагу на сучасних тенденціях реалізації механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні під час визначення основних напрямів для удосконалення у даній сфері. **Висновки.** Автором зазначено, що велика кількість організаційних структур у сфері фізичної культури і спорту в Україні та органів їхнього управління є причиною низького рівня результативності механізмів державного управління освітою у сфері фізичної культури і спорту, що проявляється в хаотичному розподілі необхідних ресурсів. Вказано, що для вирішення визначених проблем необхідно здійснити правові та організаційні реформи управлінської системи у сфері фізичної культури і спорту, що зумовлюють цілеспрямовану взаємодію в межах досліджуваної сфери. Описано систему заходів, які потрібно реалізувати для оптимізації державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні.

Ключові слова: регулювання, державна політика, спорт, нормативні документи, система заходів.

THE IMPROVEMENT OF THE MECHANISMS OF STATE REGULATION IN THE FIELD OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT IN UKRAINE

Abstract. The selected issues are insufficiently studied in the context of recent changes in the legal regulation of the mechanisms of state regulation in the field of physical culture and sports in Ukraine, so it is advisable to focus on existing problems and determine appropriate measures to address them. The author systematizes the materials over recent years to form a holistic picture of the selected issues. *The purpose* of the article is to demonstrate the changes that are necessary for the formation of effective mechanisms of state regulation in the field of physical culture and sports in Ukraine in connection with changes in regulations governing of the field of physical culture and sports in Ukraine. *Methodology.* A set of theoretical methods was used to solve the tasks of the study: analysis, comparison, generalization, systematization of literature sources on the research topic, which allowed clarifying the problematic issues of research mechanisms of state regulation in the field of physical culture and sports in Ukraine in modern conditions. *The scientific novelty* lies in the availability of original research material in the direction of the study. The paper for the first time focuses on current trends in the implementation of mechanisms of state regulation in the field of physical culture and sports in Ukraine, determining the main areas for improvement. *Conclusions.* The author notes that most organizational structures in the field of physical culture and sports in Ukraine and their governing bodies are the main reason for the low level of effectiveness of mechanisms of state management of education in the field of physical culture and sports, which is manifested in the chaotic distribution of necessary resources. It is indicated that in order to solve the identified problems it is necessary to carry out legal and organizational reforms of the management system in the field of physical culture and sports, which determine the purposeful interaction within the research area. The system of measures that need to be implemented to optimize state regulation in the field of physical culture and sports in Ukraine is described.

Key words: regulation, state policy, sports, normative documents, system of measures.

1. Вступ

Сфера фізкультури і спорту в Україні – це сфера суспільних відносин, що перебуває на етапі швидкого розвитку, тому варто відзначити необхідність систематичної оптимізації механізмів державного регулювання. Безумовно, це не обмежується виключно правовим регламентуванням, проте в даному науковому дослідженні варто акцентувати увагу саме на механізмах регулювання у даній сфері. При цьому вважається найбільш результативним інструментом регламентування взаємин у сфері фізичної культури та спорту саморегулювання, що зумовлює систему договірних нормативів між різнорівневими суб'єктами досліджуваної сфери. При цьому відбувається формування системи «м'якого права». Посилення ролі механізмів державного регулювання зумовлене сучасними тенденціями комерціалізації систематичного зростання питомої ваги державних та приватних відносин у сфері фізичної культури та спорту. Вказані різновиди відносин найбільше розвиваються у професійному спорті. Як наслідок, відбувається постійна професіоналізація сфери і домінування професійного спорту над аматорським.

Походження застосування механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури

і спорту зумовлює встановлення унікальних проукраїнських завдань, орієнтованих на глобальні тенденції, у державній політиці завдяки плануванню системи політичних стратегій розвитку досліджуваної сфери (Палюх, 2021).

У вітчизняній та зарубіжній юридичній науці існує значна кількість робіт, присвячених дослідженню механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні. Оскільки система державного регулювання в Україні перебуває у стані активного реформування, то для компонентів державного механізму у сфері фізичної культури і спорту в Україні зазначені питання реформування є найбільш відчутними. Це зумовило за роки незалежності України значну кількість робіт з проблем реформування сфери фізичної культури і спорту в Україні. Можна вказати роботи таких авторів, як А.Я. Палюх, О.А. Моргунов, О.Р. Шевчук, З.П. Дубінська, О.І. Чокля, А.О. Фальковський, М.В. Корольова, Є.О. Харитонов, С.В. Ліщук. Однак майже відсутні публікації про конкретні зміни у функціонуванні механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні, які відбуваються в останні роки в зв'язку зі змінами в законодавстві України.

Мета статті – в зв'язку з змінами у нормативно-правових документах, які регламентують сферу фізичної культури і спорту в Україні (щодо першочергових заходів із реформи визначеної сфери, створення передумов для побудови системи державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні, що базується на засадах ефективності, професійності, незалежності та відповідальності), показати зміни, які необхідні для формування ефективних механізмів регулювання даної сфери.

Для розв'язання поставлених завдань дослідження використовувався комплекс таких теоретичних методів, як аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація літературних джерел за темою дослідження. Це дало змогу з'ясувати проблемне поле дослідження механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні у сучасних умовах функціонування даної сфери. Аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація матеріалів дозволили охарактеризувати особливості проблем функціонування механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні.

2. Правове регулювання механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні

Сучасні завдання та функції публічного адміністрування у сфері фізичної культури і спорту зумовлені його метою і орієнтиром розвитку відповідної системи як бажаного спрямування її діяльності. Відхід від парадигми управління людьми та владного розпорядництва до концепції обслуговування громадянського суспільства владою тягне перегляд всіх категорій адміністративного права, що стосуються цілепокладання. У контексті розвитку теорії публічного адміністрування такі зміни включають доцільність визначення метою публічного адміністрування у сфері фізичної культури та спорту забезпечення прав, свобод та інтересів людини і громадянина на основі побудови партнерських відносин між владою і суспільством. Це дозволяє метою функціонування публічної адміністрації у вказаній сфері визначити служіння суспільству (Моргунов, 2019, с. 9–12).

Поряд з необхідністю зростання ролі держави, здійснення її науково обґрунтованої політики у сфері фізичної культури й спорту традиційно високою залишається й роль права в регулюванні спортивних відносин. Визначення параметрів, меж, специфічної наповненості спортивного права України є першорядною проблемою сучасної державної управлінської науки. Актуальність теми дослідження пояснює

й той постійний інтерес, який протягом двох десятиліть присутній у вивченні державного регулювання у сфері правових питань фізичної культури й спорту (Шевчук, 2018, с. 189–195).

Варто наголосити на доцільності оптимізації механізму співпраці між різнорівневими суб'єктами відносин у сфері фізичної культури та спорту, наприклад, між державою, органами місцевого самоврядування, отг, координуючими установами, клубами, спортивними закладами освіти, меценатами, відділами освіти (Дубінська, 2021).

Кардинальні та систематичні зміни в чинних механізмах державного управління призводять до змін у соціально-культурній сфері, до якої входить і фізична культура та спорт. На сучасному етапі поділ досліджуваної сфери здійснюється на дві складові частини – професійний спорт (спорт вищих досягнень), а також масова фізична культура і спорт, що повинні бути закріплені на законодавчому рівні в контексті чітко сформульованих завдань для органів та посадових осіб, відповідальних за їх розвиток. Відзначено доцільність нормативного закріплення міри відповідальності у сфері розвитку фізичної культури і спорту регулюючими органами різних рівнів (Палюх, 2021).

Варто відзначити, що українські законодавці не мають на меті регулювати функціонування професійного спорту навіть на рівні загального закону про фізичну культуру і спорт. Чинне законодавство характеризується домінуванням декларативності, за якої проголошені загально-визнані світові цінності, ключові наміри у сфері фізичної культури і спорту на державному рівні, проте прослідковується відсутність робочого механізму впровадження зазначених положень на практиці. З огляду на це можна з упевненістю заявити, що державна політика у досліджуваній сфері не приділяє достатньої та необхідної уваги регламентуванню механізмів державного регулювання на різних етапах.

Забезпечення оптимальних умов для розвитку державного регулювання сфери фізичної культури і спорту в Україні характеризується незначними змінами в окремих видах спорту, в яких українські спортсмени здобули світове визнання (Чокля, Фальковський, 2020, с. 3–9).

Систематизація базових та прикладних досліджень із державного управління функціонування та розвитку сфери фізичної культури та спорту в сучасних наукових дослідженнях дозволяє зазначити, що розв'язання актуального наукового завдання зі збільшенням результативності державного управління перебуває на початковій стадії, а головним спрямуванням

окресленого дослідження є розвиток цілісної системи управління у сфері фізичної культури та спорту. Сьогодні здійснюється активізація державного управління та оптимізація розвитку сфери фізичної культури і спорту, реформуються організаційні форми співпраці державних органів із бізнесовими суб'єктами, відбуваються вагомні зміни у меті, механізмах, управлінському апараті, а також у єдності державних та ринкових регулюючих механізмів.

3. Проблеми застосування законодавства у сфері фізичної культури та спорту

Незважаючи на окреслені наміри держави врегулювати функціонування сфери професійного спорту шляхом прийняття відповідних нормативно-правових документів, сьогодні значна кількість питань є нерегульованими, а державне регулювання у даній сфері потребує удосконалення (Корольова, 2020, с. 17–21).

Відсутня необхідна система спостереження за результатами управлінських дій, що виконуються, і централізована структура побудови такої системи. Відсутнє розуміння теорії правового регулювання адміністративного керування в умовах реформування і соціально-політичних

перетворень суспільства. Це призводить до необхідності адекватного перерозподілу потенціалу влади для забезпечення досягнення поставленої мети, заявленої в основному законі держави, яким є Конституція України.

Зокрема, в офіційних програмних документах державної фізкультурно-спортивної політики варто уточнити низку суперечливих положень (рисунок 1).

Наявність проблем у чинній українській нормативно-правовій базі об'єктивно відображає доцільність проведення систематизації, що гарантує оптимальне праворозуміння і правозастосування у сфері фізичної культури і спорту. Питання про кодифікацію актуальне і для розвитку спортивного права. Кодифікацію є ефективним засобом для вирішення поточних проблем на сучасному етапі (Харитонов, 2018). Завдяки цьому буде проведена змістовна інвентаризація застарілого законодавства (Ткалич, 2019).

4. Заходи оптимізації державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту в Україні

Вирішення офіційно визнаних проблем, що зазначені на рисунку 1, у цій сфері дозво-

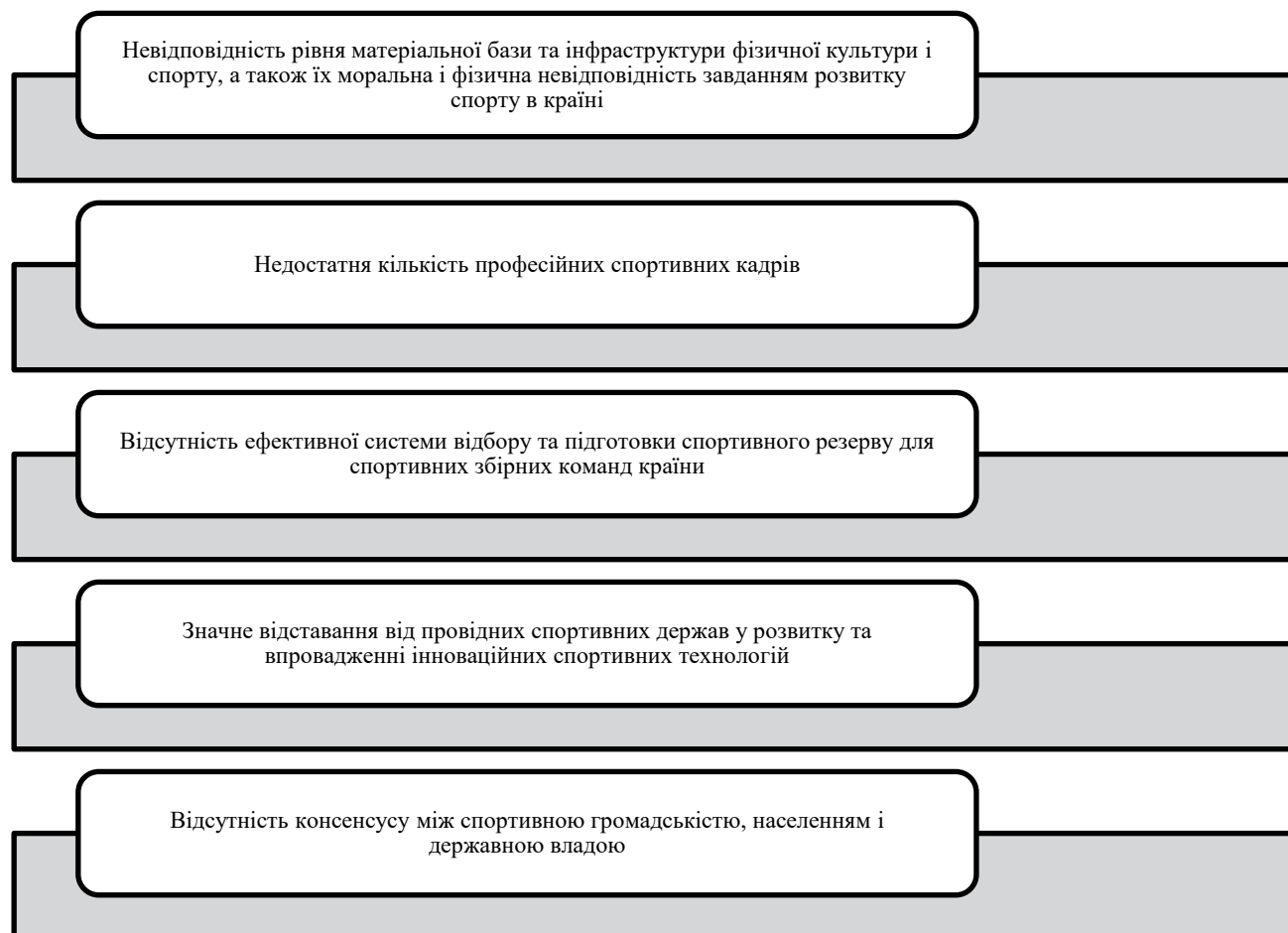

Рис. 1. Сучасні проблеми фізкультурно-спортивної політики

лить державі оптимізувати фінансові витрати, домогтися ефективності проведеної політики і налагодити конструктивний діалог із представниками спортивного сектора. Реалії сучасного економічного становища суб'єктів сфери фізичної культури та спорту свідчать про неприпустимість використання колишнього фінансового механізму вирішення проблем фізкультурно-спортивної політики, за якого основний тягар утримання витрат галузі несе бюджет регіону. Сьогодні має використовуватися сегментарний підхід до фінансування, за якого витрачаються кошти не тільки держави, а й інших суб'єктів. Уміння регіональних керівників залучати до процесу здійснення державної політики в галузі фізичної культури і спорту різних суб'єктів, включаючи бізнес-спільноти та іноземних інвесторів, є дієвим заходом. Водночас не у всіх регіонах спостерігається активність місцевої влади у вирішенні проблем фізкультурно-спортивної сфери (Ліщук, 2015, с. 360–363).

Важливо стимулювати проведення систематичних спортивних змагань і зростання мотивації у спортсменів (Дубінська, 2021).

Для вирішення проблем у сфері олімпійського спорту, зокрема, необхідно вжити таких заходів:

– створити державні центри олімпійської підготовки;

– налагодити будівництво спортивних комплексів з розвиненою інфраструктурою, а також басейнів та інших спортивних споруд для розвитку пріоритетних олімпійських видів спорту;

– визначити єдині нормативи матеріально-технічного та фінансового забезпечення діяльності спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю з огляду на результативність і ефективність їх роботи;

– створити сучасне науково-методичне забезпечення спорту;

– сформуванню ефективну систему підвищення кваліфікації тренерів та інших фахівців сфери фізичної культури і спорту;

– надати підтримку дитячо-юнацьким спортивним школам незалежно від форми власності за рахунок коштів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання спортивного обладнання та інвентарю і забезпечення навчально-тренувального процесу.

Розвиток освіти у сфері фізичної культури і спорту в Україні може мати більш результативне продовження завдяки оптимізації і реформуванню наявних управлінських механізмів, гарантуванню плідної взаємодії органів

управління різних рівнів та суспільних інститутів відповідно до актуальних потреб державного, регіонального та місцевого рівнів у процесі надання цільових послуг у сфері фізичної культури і спорту. Механізми державного управління розвитком сфери фізичної культури і спорту мають бути максимально відповідними до сучасного розвитку України, реагувати на вірогідні внутрішні та зовнішні поточні зміни в українському суспільстві та орієнтуватися на функціональне призначення управління правовими, організаційними та економічними процесами, що спрямовані на оптимізацію функціонування механізмів матеріально-технічного, фінансового, кадрового та інформаційного забезпечення цієї сфери.

5. Висновки

Велика кількість організаційних структур у сфері фізичної культури і спорту в Україні та органів їхнього управління є причиною низького рівня ефективності механізмів державного управління освітою у сфері фізичної культури і спорту, що проявляється в хаотичному розподілі необхідних ресурсів. Для вирішення визначеної проблеми необхідно здійснити правові та організаційні реформи управлінської системи у сфері фізичної культури і спорту, що зумовлюють цілеспрямовану взаємодію в межах досліджуваної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Палюх А.Я. Конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2021. 449 с.
2. Моргунов О.А. Публічне адміністрування масового спорту (спорт для всіх) в Україні: сучасний стан та перспективи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 42, т. 2. С. 9–12.
3. Шевчук О.Р. Правовий механізм державного регулювання фізичної культури й спорту. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління»*. 2018. № 2. С. 189–195.
4. Дубінська З.П. Особливості регулювання правовідносин у сфері спорту в Україні: теоретико-правовий підхід : дис. ... докт. філософії. Львів, 2021. 220 с.
5. Чокля О.І., Фальковський А.О. Специфіка державно-правового регулювання фізичної культури і спорту в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 2 (31). С. 3–9.
6. Корольова М.В. Проблеми застосування законодавства у сфері фізичної культури та спорту. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 2020. № 6 (80). С. 17–21.

7. Про меценатство у сфері фізичної культури та спорту : пояснювальна записка до проєкту закону України від 01.08.2017 № 6770–1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH5821AA>.
8. Харитонов Є.О. Спортивне право: актуальні проблеми. Одеса : Юридична література, 2018. 240 с.
9. Ткалич М. Спорт на часі? Тенденції в законодавстві на 2019 рік. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sportivne-pravo/sport-na-chasi-tendenciyi-v-zakonodavstvi-na-2019-rik.html>.
10. Ліщук С.В. Розвиток законодавчого та нормативно-правового регулювання фізичної культури та спорту. *Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти*. 2015. С. 360–363.

REFERENCES

1. Paliukh, A.Ya. (2021). Konstytutsiino-pravovi zasady derzhavnoi polityky u sferi fizychnoi kultury i sportu [Constitutional and legal principles of state policy in the field of physical culture and sports]. dys... d-ra filosofii ta doktora nauk. Kyiv. 449 p. [in Ukrainian].
2. Morhunov, O.A. (2019). Publichne administruvannya masovoho sportu (sport dlia vsikh) v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy [Public administration of mass sports (sports for all) in Ukraine: current state and prospects]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Vol. 42, T. 2. PP. 9–12. [in Ukrainian].
3. Shevchuk, O.R. (2018). Pravovyi mekhanizm derzhavnogo rehuliuвання fizychnoi kultury y sportu [Legal mechanism of state regulation of physical culture and sports]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Seriya: Derzhavne upravlinnia*. Vol. 2. PP. 189–195. [in Ukrainian].
4. Dubinska, Z.P. (2021). Osoblyvosti rehuliuвання pravovidnosyn u sferi sportu v Ukraini: teoretyko-pravovyi pidkhid [Peculiarities of regulation of legal relations in the field of sports in Ukraine: theoretical and legal approach]: dys. ... d-ra filosofii. Lviv. 220 p. [in Ukrainian].
5. Choklia, O.I., Falkovskyi, A.O. (2020). Spetsyfika derzhavno-pravovoho rehuliuвання fizychnoi kultury i sportu v Ukraini [Specifics of state and legal regulation of physical culture and sports in Ukraine]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. Vol. 2 (31). PP. 3–9. [in Ukrainian].
6. Korolova, M.V. (2020). Problemy zastosuvannya zakonodavstva u sferi fizychnoi kultury ta sportu [Problems of application of legislation in the field of physical culture and sports]. *Slobozhanskyi naukovosporthyvnyi visnyk*, Vol. 6 (80). PP. 17–21. [in Ukrainian].
7. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy vid 01.08.2017 № 6770–1 “Pro metsenatstvo u sferi fizychnoi kultury ta sportu” [Explanatory note to the draft Law of Ukraine dated 01.08.2017 № 6770–1 “On patronage in the field of physical culture and sports”]. *LIGA 360: ofitsiyni veb-sait Liha-Zakon*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH5821AA>. [in Ukrainian].
8. Kharytonov, Ye.O. (2018) Sportyvne pravo: aktualni problemy [Sports law: current issues]. Odessa: Yurydychna literatura. 240 p. [in Ukrainian].
9. Tkalych, M. (2019). Sport na chasi? Tendentsii v zakonodavstvi na 2019 rik [Sport on time? Trends in legislation for 2019]. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sportivne-pravo/sport-na-chasi-tendenciyi-v-zakonodavstvi-na-2019-rik.html> [in Ukrainian].
10. Lishchuk, S.V. (2015). Rozvytok zakonodavchoho ta normatyvno-pravovoho rehuliuвання fizychnoi kultury ta sportu [Development of legislative and normative-legal regulation of physical culture and sports]. *Stanovlennia suchasnoho ukrainskoho suspiilstva: politychni, upravlinski, ekonomichni ta pravovi aspekty*, 2015. S. 360–363. [in Ukrainian].